

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

נצבים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ט
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה
שנת השבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות

הרה"ת ר' שמואל שיחי' גורארי'
ליום הולדתו, ביום ט"ז אלול
התמים צבי ישראל שיחי' בורסטאן
ליום הולדתו, ש"ק פ' תבוא, כ"א אלול
הרה"ת ר' טל הלוי שיחי' לוי
ליום הולדתו, ביום כ"ג אלול
הו"ח ר' ראובן טובי' שיחי' ראזענבלום
ליום הולדתו, ביום ז"ך אלול
הרה"ת ר' יחזקאל שיחי' רייבארן
ליום הולדתו, ביום כ"ט אלול
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחי' שגלוב

היי שותף בהפצת ענייני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

מ.א.

ועוד והוא העיקר – שכן תהי' לנו בפו"מ, ויתירה מזה, שכבר היתה לנו, בלשון עבר, ובפרט ע"פ הפתגם הידוע של רבותינו נשיאינו ע"ד הפירסום דביאת המשיח בעיתונים¹, כפי שנתקיים בפועל ממש בתקופה האחרונה שנתפרסם בכו"כ עיתונים בעולם כולו (ויש להוסיף ולפרסם עוד יותר) ש"הנה זה (המלך המשיח) בא"², ותיכף – כבר בא – בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ובגלוי לעיני כל באי עולם, ועאכו"כ "לעיני כל ישראל"³, ותיכף ומיד ממש.

(משיחות ש"פ נצבים תנש"א, יום ב' דר"ה, וש"פ וילך ו' תשרי תשנ"ב)

לקוטי

נצבים

שיחות

לומר, שגדול יום קיבוץ גלויות, ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחו בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹³ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל. ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, שנאמר ושבתי את שבות בני עמון¹⁴.

יש להבין:

(א) לשם מה צריך רש"י להביא שני פירושים¹⁵?

אפשר, לכאורה, להסביר מדוע אין רש"י מסתפק בפירוש של "ועוד יש לומר": מהמילים "ושב הוי' אלקיד" משתמע, שהוא נמצא, כביכול, בגלות גם לפני הזמן של "ושב"¹⁶, ולא שהוא יגיע לשם ב"יום קיבוץ גלויות", כדי להוציא משם את ישראל. ולכן זוקק רש"י לפירוש "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם..."¹⁷,

(13) ישע' כו, יב.

(14) כן הוא בדפוס הראשון. בפי' גו"א. ש"ח (השלם, אבל בהמקוצר הנדפס בחומש נשמט כל הקטע) ועוד. וכבר העירו במפרשי רש"י, שבכתוב מצינו: ושבתי שבות מואב (ירמ' מח, מז) ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כט, יד) – וכ"ה בכמה דפוסי רש"י; ובנוגע לבני עמון: אישיב את שבות בני עמון (ירמ' מט, ו).

(15) במשכיל לדוד כאן, שמה שזוקק רש"י לב' הפירושים הוא, לפי שבכתוב כאן נאמר "ושב" ב' פעמים – "ושב הוי' אלקיד גו' ושב וקבצך גו'" – ולכן מפרש "חד לעצמו וחד לישראל". עיי"ש.

אבל ממה שרש"י אינו מעתיק "ושב" השני, ואינו מרמזו אפילו ב"וגו", מוכרח שב' הפירושים הם ב"ושב הראשון". (16) ובפרט, שמכיון שנאמר "ושב (ולא "והשיב") ה"א את שבותך" [צ"ל, שפירוש "את שבותך" (לפי הענין הנרמז ב"ושב") הוא כמו "עם שבותך". וא"כ], מסתבר לומר ש"ושב ה"א" הוא דוגמת "שבותך", השבה מגלות. וראה לקמן בפנים. [ובפרט באם נאמר שרש"י ס"ל שפירוש "שבותך" הוא מלשון "שבי" (כפי' המצודות – מפשטני ג"ך – ירמ' שם ובכ"מ); אבל דוחק גדול הוא, כי באם "ושב" ו"שבותך" הסמוכים אין פי' שווה – ה' רש"י מפרש זה].

(17) אבל ממה שנאמר "ושבתי" גם בגלויות שאר האומות (שאין שייך ח"ו לומר ששכינה עמהם), מוכח שהלשון "ושב" שייך גם כשאין הוא עצמו נמצא בגלות" ורק שבא לשם להשיב את שבותך (ופי' "את שבותך" לפי' הוא כפשוטו, ולא עם שבותך).

ומה שזוקק רש"י לפי' הראשון [ועד – שפי' השני כתבו לאחרונה וגם בל' "ועוד יל" – ראה להלן הערה 38] הוא – כי ממש"ש ושב הוי' אלקיד משמע, שהטעם להענין הנרמז ב"ושב" (ולא והשיב) הוא – (לפי ש"הוי' אלקיד", והרי הענין ד"גדול יום קיבוץ גלויות" הוא גם בגלויות שאר האומות". וראה לקמן הערה 20. ועפ"ז יומתק מה שרש"י כותב "עם ישראל" ולא "עמהם".

אך אין מובן: לשם מה צריך רש"י להביא את הפירוש של "ועוד יש לומר... ", ואינו מסתפק בפירוש שאמר לפני כן¹⁸?

(ב) בפסוקנו מדובר על גאולתם של ישראל. מדוע מסיים רש"י "ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן..."¹⁹?

(ג) שאלה זו אף קשה יותר: כדי להוכיח שהקב"ה יוציא מהגלות את כל אחד בנפרד, די היה לרש"י לצטט את המילים "ואתם תלוקטו לאחד אחד" – ללא המילים "בני ישראל". מכך ניתן להסיק, שרש"י רוצה להדגיש שהענין של "אוחו בידיו ממש איש איש ממקומו" קשור גם ל"בני ישראל"

[כפי ששמשמע בפסוקנו "ושב הוי' אלקיד", לפי הפירוש השני: ה' "אוחו בידיו ממש איש איש..." – "ושב" – משום שהוי' הוא אלקיד – האלקים שלך²⁰],

כיצד אפוא אומר רש"י מיד לאחר מכן "ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן..."?

(ד) לשם מה חשובה כאן כל ההרחבה, והבאת ההוכחות מהנביאים וכו'?

(ה) מהי כוונתו של רש"י בתוספת "וממש"²¹, ולא רק "בידייו", כדבריו בפירושו לפרשת ואתחנן²²?

ג. ה' נמצא עם האבות ועם ישראל

כדי להבין את כל האמור לעיל יש להקדים

(18) ואין לומר, שמה שרש"י אינו מסתפק בפירושו הראשון הוא, כי לפי פי' זה הול"ל בכתוב "עם שבותך": (א) גם לפי פי' הא', הענין שהקב"ה ישוב עמהם הוא רק מה שהכתוב מלמדנו בלשון "ושב", אבל עיקר פירוש הכתוב הוא – שהוי' אלקיד ישיב את שבותך (כג"ל הערה 6). (ב) לעיל (כט, יח) נאמר "למען ספות הרוה את הצמאה", ופירושו הוא (רש"י שם) "עם המויד". ובפרט שרש"י שם כותב "עם המויד" דרך אגב ולא בסגנון של חידוש.

(19) במשכיל לדוד כאן, שכונות רש"י בזה היא להוכיח, שמכיון שגדול יום קיבוץ גלויות כו', שייך לומר "ושב" (ולא "והשיב") גם באם לא היתה השכינה עם ישראל בצרת גלותם. ועל זה באה הרא"י מ"ושבתי את שבות בני עמון", אף ש"ודאי לא שייך הלילה לומר שהכינה עמהם".

אבל לפי' קשה: איך למדו רבותינו מכאן (גם באם ה' נאמר "ושב" רק פי"א – ראה לעיל הערה 15) שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם?

(20) ומה שלמדו מכאן ששכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם (ראה לעיל הערה 17) – אף שגם לפי היעוד י"ל מובן הדיוק "הוי' אלקיד" – ראה לקמן הערה 40.

(21) משא"כ בפרש"י ר"פ וישלח. (22) ד, לא.

ולהסביר את הנאמר לגבי כל אחד מן האבות²², שהקדוש־ברוך־הוא היה עמו. ההסבר לכך בפשטות הוא: כיון שהנהגת הקדוש־ברוך־הוא עם האבות היתה באופן שלמעלה מהטבע, וכולם ראו שהצלתם באה מהקב"ה²³, לכך²⁴ מדגישה התורה, שהקב"ה היה עמם, על אף שהוא נמצא בכל מקום – "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"^{24*}, כנאמר²⁵ "את השמים ואת הארץ אני מלא". כלומר, הוא היה עמם בגלוי והביא להצלתם וכדומה.

כך גם לגבי ישראל, גם²⁶ בזמן הגלות: הכל רואים שהקדוש־ברוך־הוא משגיח עליהם – כבשה אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת²⁷, ומכאן מוכח שהקדוש־ברוך־הוא נמצא עמם, כפי שכבר ראינו בגלות מצרים, שהיא הגלות הראשונה ושרש²⁸ כל הגלויות – "והיה אלקים עמכם"²⁹. ובדומה לכך, הרי גם כשנגאלים – "שכינה עמהם".

אך מובן, שענין זה אינו קשור למשמעות הפסוק "ושב הוי' אלקיך את שבותך" (ולא "עמך" וכדומה): ניסוח זה (שה"ושב" של הקדוש־ברוך־הוא היא: את שבותכם (את השבות שלך מהגלות) מראה, שלפני הגאולה הוא [מוגבל, כביכול, בארצות הגויים, וממילא] מגורש, כביכול, מ"ביתו"³⁰. אך

(22) וירא כא, כב. תולדות כו, ג. שם, כח. ויצא כה, טו.

(23) וירא שם. תולדות שם, כח.

(24) ראה רש"י וירא שם.

(24*) ראה דברים ד, לט. פרש"י שם ד, לה. והוא פשוט כ"כ – עד שאין רש"י צריך לפרש הפי' ד"ומפניך אסתר" (בראשית ד, יד). ולכן מוציא רש"י "על פני" (יתרו כ, ג) מפשוטו "כל מקום" – ומפרשו "כל זמן".

(25) ירמ' כג, כד.

(26) אף שבכללות, בזה"ג, אי"ו ניכר כ"כ כבזמן הבית. שלכן הוצרך הכתוב לחדש, שגם אז "לא ירפך – מלהחזיק בך בידיו" (ואתחנן ד, לא ופרש"י שם. וראה גם בחוקותי כו, מד. ואפילו בזה"ב – מה ששכינה עמהם בזמן שהם טמאים,

נאמר בסגנון של חידוש (רש"י אחרי טו, טו. מסעי לה, לד)).

(27) ראה אסתר"ר פ"י, יא. נתחומא תולדות ה.

(28) שלכן בירידה למצרים הייתה צ"ל ההבטחה "גם עלה" – מן ד' גליות (רש"י שבת פט, ב – ד"ה ארד). וראה

רד"ה קול דודי תש"ט ובהנסמן שם.

(29) ויחי מוה, כא. וגם בנוגע לשאר הגלויות כתיב (ואתחנן שם) "לא ירפך מלהחזיק בך בידיו" (שוהו בדוגמת

"אוהו בידיו" שבפרש"י דידן).

(30) שלכן מעתיק רש"י גם "את שבותך" – כי מלשון

(* אבז אין לומר. שמכיון שבקושייתו כתב "הי' לו לכתוב

הימצאותו עם בני־ישראל בגלותם כדי לשמרם מפני "שבעים זאבים" היא להיפך! הוא נמצא שם כדי לסייע להם, והוא בודאי אינו ב"גלות". לכן אומר רש"י, שהכוונה היא לענין אחר, "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", שהוא אכן נמצא, כביכול, בצרה של גלותם, ולכן יש צורך ב"ושב ה' אלקיך את שבותך".

ד. דוקא מפסקונו לומדים שה' נמצא עם ישראל בגלות

לפי זה מובנים דברי רש"י "רבותינו למדו מכאן...". למרות שיש פסוק מפורש, לכאורה – "עמו אנכי בצרה":

מהפסוק "עמו אנכי בצרה" יודעים³¹ רק³², שמפני אהבתו של הקדוש־ברוך־הוא לישראל, הרי כשישראל נמצאים בצרה ר"ל, צר לקדוש־ברוך־הוא, כביכול

[ולפיכך הוא נראה למשה "מתוך הסנה", קוץ דוקר, כדי להראות, שהוא משתתף בצערם של ישראל^{32*} – צרותיהם של ישראל ר"ל גורמים לו צער ו"דקירה"]:

אך העובדה שצרותיהם של ישראל גורמים לו זאת אין משמעותה שהוא בגלות³³, אלא שהצער של ישראל גורם לו צער³⁴.

אך מכאן, מן הפסוק בפרשתנו "ושב הוי'

זה מוכח (ראה לעיל הערה 16) "שהשכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם", ולא רק דוגמת "והי' אלקים עמכם" שנאמר גבי גלות מצרים. וראה לקמן הערה 37.

(31) ולכן א"א לרש"י (שמות ג, ב) לומר מכאן למדנו דעמו אנכי בצרה – כי מפורש הוא בקרא – וכנ"ל ס"א.

(32) ובפרט שי"ל שם כפירוש המצודות "אהי' עמו להצילו".

(32*) בדוגמת מה שאמר משה "ישראל שרויין בצער, אף אני אהי' עמהם בצער" (רש"י בשלח יז, יב). ועד"ו,

האיסור לשמש בשני רעבון (רש"י מקץ מא, ג. וראה תענית יא, א. ושי"ג). ולהעיר מסנה' (מו, א) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי.

(33) ומה שבגלות מצרים רמז הקב"ה למשה רק הענין ד"עמו אנכי בצרה" – י"ל כי התקשרות הקב"ה בישראל

באופן כזה ששרוי עמהם בצרת גלותם, נתחדש רק לאחר מ"ת.

(34) ועפ"ו מובן גם מה שדוקא כאן (מש"כ בפ' שמות שם) כותב רש"י "כביכול".

והשיב את שבותך". ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) – כי מצד הקושיא מסיפק שיכתוב

"והשיב את", או בהוספת "גו".

השיב את שבותך". ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) – כי מצד הקושיא מסיפק שיכתוב

"והשיב את", או בהוספת "גו".

מ.

דעם ענין הכי עיקרי – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

ובפרט אז עם זיינען שוין פאראן כמה סימנים אויף דעם – אָנהויבן־דיק פון דברי חז"ל¹ כמה שנים ודורות לפני זה: "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", און כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מסביר געווען אז תשובה האָט מען שוין אויך אויפגעטאָן, און מ'שטייט שוין "הכן כולכם"², און מ'שטייט אזוי שוין אַ משך זמן.

(ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחרי התרת נדרים, ער"ה תשנ"ב)

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו מכ"ו אדר"ר תרח"ץ – אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט. וראה "היום יום" ט"ו טבת.

הענין הכי עיקרי – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

ובפרט שישנם כבר כמה סימנים ע"ז – החל מדברי חז"ל¹ כמה שנים ודורות לפני זה: "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הסביר שגם ענין התשובה נפעל כבר, ועומדים כבר "הכן כולכם"², ועומדים כך כבר משך זמן.

הוספה

בשורת הגאולה

ב.

מ'זעט (בשנת נסים) ווי עס ווערן מקויים די סימנים אויף דעם אין חז"ל, כולל – דעם סימן וואָס שטייט אין ילקוט שמעוני¹ (וועלכע מ'האָט דערמאָנט לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו', [און דערנאָך איז ער ממשיך אין ילקוט]: בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

(משיחת יום ד' פ' נצבים זילך, כ"ב אלול תש"נ)

- 1) ישע'י רמז תצט. וכ"ה בפסיקתא רבתי פל"ז (פיסקא קומי אורי).
- 2) בפסיקתא שם: לאדום.

רואים (בשנת נסים) איך שמתקיימים הסימנים על זה בחז"ל, כולל – הסימן שמובא בילקוט שמעוני¹ (שהוזכר לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו' [ואח"כ ממשיך בילקוט]: בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

לקוטי

נצבים

שיחות

אלקין" לומדים רבותינו "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", שהשכינה עצמה נמצאת, כביכול, ביחד עם ישראל בגלות³⁵.

ה. גאולת ישראל ביחד עם גאולת הקדוש־ברוך־הוא

אך לפי זה מתעוררת השאלה: אם גם הקדוש־ברוך־הוא נמצא "בצרת גלותם", כביכול, כיצד הוא יוציא את עצמו ביחד עם ישראל מן הגלות, והרי מובן וידוע, ואף בן החמש רואה זאת, ש"אין חבוש מתיר עצמו"³⁶? על כך אומר רש"י "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו": לפני שהקדוש־ברוך־הוא הכניס את עצמו לגלות, הוא כתב (וזה היה פעם אחת, במדבר), שכאשר יגיע הזמן של "נגאלין", לא תהיה לשרים המגבילים, כביכול, את ישראל ואת הקדוש־ברוך־הוא, אפשרות להתערב³⁶ בענין של "ושב ה' אלקיך". וזוהי כוונת רש"י בדבריו "הכתיב גאולה לעצמו", שהוא "הכתיב" בתורה את הגאולה לעצמו.

ייתכן לחשוב, שכיון ש"הכתיב גאולה לעצמו", הרי כאשר יגיע זמן הגאולה יוציא הקב"ה את עצמו תחילה מן הגלות, ורק אחר כך הוא יגאל את ישראל – על כך מוסיף רש"י "שהוא ישוב עמהם": שיהיה 'ושב הוי' אלקיך" ביחד עם גאולת ישראל – "את שבותך"³⁷. וכל עוד לא הושלם קיבוץ הגלויות של כל ישראל, ואפילו יהודי אחד בלבד עדיין בגלות – הרי "שכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם".

ו. קיבוץ גלויות – על ידי הקב"ה בעצמו

לאחר כל האמור לעיל עדיין אין מובן: אמנם, כיון ש"שכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם" נגרם הבדל גם בגאולה, שהקדוש־ברוך־הוא

35) ובדוגמת המלך בודקו ומצטער מצרת בנו הנמצא בגלות, או יורד עם בנו לגלות, או שגם טוחן עמו בבית האסורים.
36) ברכות ה, ב. ו.ש.
37) ועפ"ז יומתק משי"ג ארבע מאות שנה .. ואחרי כן יצאו גו" (לך טו, יג'י) אף שבכ"מ נאמר "הוצאתיך וכיו"ב. ולכן גם בפ' בא (יב, מא) כשמתחיל "יהי מקץ גו" מסיים "יצאו כל צבאות" (ולא כפסוק שלאחריו "להוציאם").

37) וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י התיבות "את שבותך".

יוציא את עצמו מצרת הגלות, אך החידוש העיקרי הוא לגבי הגלות. מדוע אפוא אומרת זאת התורה לגבי הגאולה – "ושב... שבותך"?

לכן ממשיך רש"י ואומר "ועוד יש לומר" – שבביטוי "ושב הוי' אלקיך" מתכוונת התורה לענין נוסף³⁸, שקשור לגאולה, לקיבוץ גלויות: כיון שהקיבוץ של כל ישראל מכל מקומות גלותם הוא קשה, לכן נאמר "ושב הוי' אלקיך", כי במשימה כה קשה ניכר שהיא נעשית על ידי הקדוש־ברוך־הוא בעצמו.

ז. קיבוץ בני ישראל וקיבוץ הגויים

אך כאן מתעוררת שאלה אצל בן החמש למקרא: אם קיבוץ גלויות הוא דבר קשה, הרי אין מדובר דוקא בקיבוץ גלויות של יהודים, ואדרבה: כיון שכל ישראל הם כאיש אחד³⁹, הרי קיבוץ קל יותר מקיבוץ של גויים, להבדיל, שאינם קשורים זה לזה³⁹.

מדוע אפוא מודגש בפסוק שיהיה "ושב" דוקא משום ש"הוי' (הוא) אלקיך"?

לכן מרחיב רש"י ומביא דוקא את הפסוק המתאים: "גדול יום קיבוץ גלויות ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל (שאצלם קיים הליקוט של איש איש ממקומו)⁴⁰ ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, שנאמר ושבתי את שבות בני עמון" – (שצריך להיות על ידו בעצמו) – ותו לא (לגביהם אין נאמר "תלוקטו לאחד אחד").

38) אבל אינו שולל את פירוש הראשון, שלכן כותב "ועוד י"ל" (ולא "דבר אחר" או כיו"ב – כרגיל בפרש"י בכ"מ).
39) ראה רש"י ויגש מו, כו.

40) כי רק בבני – "הוי' אלקיך". אלא שמ"מ אי"ז מספיק, כי עיקר הענין מה שנרמז ב"ושב" (ולא "השיב") – שהקב"ה עצמו ישיב את שבותך, הוא בנוגע לכללות ישראל (ומה שנאמר "הוי' אלקיך את שבותך" בלשון יחיד, הוא בנוגע לכללות עם ישראל, וכמו "הפיצך" שלאח"י – שהרי באיש אחד אין שייך הפצה – אלא שכולל גם היחיד "נדהך בקצה השמים"). וממה שנאמר "ושב הוי' אלקיך" (שמה שהגאולה תהי' באופן ד"ושב" (ולא "השיב") הוא לפי ש"הוי' (הוא) אלקיך"), מוכרח לומר שגם) עיקר הענין שהכתוב מרמז ב"ושב הוא רק לגבי ישראל. ולכן מפרש רש"י ש"עיקר הענין הנרמז ב"ושב" הוא ש"שכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם כו". אלא שיש גם רמז נוסף בהכתוב (ראה לעיל הערה 38), בנוגע להגאולה – "ושב גו" (ראה לעיל סעיף ו').

ח. השגחה פרטית אצל ישראל ואצל האומות

אך עדיין צריך להבין: כל דבר הוא בהשגחה פרטית. וגם "בגלויות שאר האומות" (ולדוגמא, בגלות בני עמון) יש השגחה פרטית (כלומר, לא רק העם בכללותו, עמון, שב מהגלות, אלא אף) אילו אנשים מהעם נגאלים ובאיזה אופן. וכיון שכך, יוצא, לכאורה, שגם "בגלויות שאר האומות" יהיה הקדוש-ברוך הוא "אוהו בידיו ממש איש איש"?

הדברים יובנו לפי המבואר בתורת החסידות⁴¹, שדברי הרמב"ם⁴², שקיימת השגחה פרטית רק במין האדם – אינם סותרים לשיטת הבעל-שם-טוב⁴³, שהשגחה פרטית קיימת גם על הדומם, על הצומח, ועל החי

– כי בהשגחה העליונה קיימים, באופן כללי, שני אופנים: (א) כפי שהיא בגלוי, (ב) כפי שהיא "מלובשת" בהעלם בלבושי הטבע וכדומה. דברי הרמב"ם, שאין השגחה פרטית על הדומם, על הצומח ועל החי, אמורים לגבי ההשגחה העליונה הגלויה.

ולפי זה מובן מדוע דוקא אצל ישראל "אוהו בידיו ממש איש איש", על אף שגם "בגלויות שאר האומות" בודאי ישנה השגחה מן מהם ייגאל, ובאיזה אופן, כי ההשגחה הקיימת על אנשים פרטיים אצל האומות היא בהעלם בלבושי הטבע בדומה להשגחה על דומם-צומח-חי⁴⁴, שהרי "אתם קרויין אדם, ואין אומות העולם קרויין אדם"⁴⁵,

ולכן, כאשר מדובר על "ושב" או "ושבתי" – פעולה אשר ניכר בגלוי, שהיא נעשית על-ידי הקדוש-ברוך הוא (כדלעיל בסוף סעיף ו), יש להבחין: הביטוי "ושבתי" בענין "בני עמון", הוא רק לגבי כללות האומה. ואילו אצל ישראל, הביטוי "ושב" אמור לגבי כל יהודי

ויהודי, שהרי אצל כל יהודי כפרט – "הוי' אלקיך", בלשון יחיד⁴⁶ – "אוהו בידיו ממש איש איש... תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

אצל ישראל קיימת השגחה פרטית תמיד, גם בזמן הגלות, אך אז יש צורך בהתבוננות שכלית כדי להבחין בכך בתוך חושך הגלות, בשונה מהתקופה שבה בית המקדש קיים, ובזמן הגאולה,

ולכן נאמר לגבי הגאולה "בידיו ממש", ללא העלם, ואילו לגבי תקופת הגלות "לא ירפך" – נאמר "בידיו" באופן סתמי.

זהו ההסבר לדיוק במילה "ממש" – כי הפעולה של "אוהו בידיו", כשהיא "מלובשת" בלבושי הטבע, קיימת גם לגבי בני עמון, אך לא "ממש".

ט. גאולה לעצמו – כאשר יגאלו כל ישראל

ועל-פי "יינה של תורה":

לפי האמור לעיל עדיין קשה: כיון שבקיבוץ הגלויות של ישראל, יש חשיבות אצל הקדוש-ברוך הוא לכל יהודי כפרט, מובן שעד אשר ייגאל היהודי האחרון – עדיין שרויה השכינה, כביכול, "בצרת גלותם". ואם כך, מתעוררת שוב השאלה: כיצד יגאל הקדוש-ברוך הוא את ישראל באופן של "אוהו... איש איש"? והרי כאשר הוא "אוהו בידיו ממש" את היהודי הראשון כדי להוציאו מן הגלות בדרך של "ושב את שבותך" – הוא יוצא עמו יחידו מן הגלות? הכרחי לומר, שהדרגה שעליה נאמר "אוהו בידיו ממש איש איש" היא הארה מצומצמת ופרטית, שקשורה ונחלקת⁴⁶, כביכול, לכל יהודי בנפרד. ולכן אפשרי שהארה פרטית, שקשורה ליהודי מסויים (אשר הוא אוהו בידיו ממש) תצא מן הגלות, אף-על-פי שיהודים אחרים עדיין שרויים בגלות⁴⁷. ואילו הגאולה של דרגת עיקר השכינה⁴⁸, הנעלית מהתחלקות

לפרטים – תהיה רק לאחר שכל ישראל ייגאלו. וכפי שרומז לכך רש"י "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו", שהגאולה "לעצמו" (עצמותו), תהיה "כשנגאלין" (בלשון רבים) – כאשר כל ישראל ייגאלו. כפי שהוא מדגיש בדבריו "שהוא ישוב עמהם", כדלעיל בסוף סעיף ה'.

י. "וכשנגאלין" – מאליהם, כביכול

לענין זה רומז רש"י בדבריו "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". שהרי, לכאורה: לגבי גאולת ישראל יראו בגלוי שהיא מאת ה', כנאמר במפורש במקומות רבים, וכפי שאומר רש"י (בפירושו "ועוד יש לומר") "אוהו בידיו ממש איש איש", ומדוע הוא מתבטא במילה "וכשנגאלין" (ולא "וכשגואלים"), המבטאת, כביכול, שהם ייגאלו מאליהם?

ההסבר לכך הוא,

לפי המבואר⁴⁹, שהבריאה, כאשר מזכירים אותה בקשר לשם אלקים, הרי היא "ברא אלקים", אך כאשר היא מזכרת בקשר לביטוי "הוא", הנעלם והנסתר, הרי אז נאמר "ציווה ונבראו":

בדרגה הקשורה לכל יהודי בנפרד איש איש ממקומו, מגיעה הגאולה על ידי "בידיו...". ולכן ניכר שה' "אוהו". ואילו כאשר מדובר על "הכתיב גאולה לעצמו", בקשר לעצמותו ומהותו יתברך, שיהיה "כשנגאלין" – בשלימות הגאולה של כלל ישראל⁵⁰ – בדרגה זו, נראה הדבר כ"נגאלין", מאליהם, כביכול.

יא. גאולה שלימה של כלל ישראל

ענין נוסף נרמז בפירוש רש"י זה:

אמנם, הקיום של "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו" יהיה לאחר שתושלם הפעולה של

(49) לקו"ת שה"ש יד, ג. ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א רפ"ד. ובכ"מ.
(50) וע"ד "העולה על כולנה" דשער היחוד"א רפ"ב.

"אוהו בידיו ממש איש איש ממקומו", אך בכל זאת מביא רש"י תחילה את "וכשנגאלין...". ורק אחר כך הוא אומר "אוהו בידיו...". כי הגאולה של כלל ישראל היא הגורם⁵¹ שיביא לידי "אוהו בידיו ממש איש איש"⁵².

מכך לומד רש"י הוראה בעבודת ה': כאשר יהודי רוצה לצאת מ"גלותו" הפרטית, הוא צריך להשתדל ולעשות את כל התלוי בו כדי שכל ישראל ייצאו מה"גלות".

היהודי עלול לחשוב: "הלה" שרוי בשפל המדרגה, ונמצא עדיין בתוך הגלות, ואילו "הוא" שרוי בשיא המעלה, הוא כבר "מוכן" לגאולה, ומדוע תהיה גאולתו שלו תלויה וקשורה בזולתו? – על כך אומרת התורה בתחילת הפרשה, שאפילו הדרגה של "נצבים" של "ראשיכם" יכולה להגיע דוקא לאחר שמתקיים "אתם נצבים היום כולכם", וב"כולכם" נכללים אפילו "חוטב עציך ושואב מימך".

וכאשר מתקדמים בסדר זה, מובטח ש"אתם נצבים היום" – זה יומא דינא רבא (ראש השנה), שנצבים⁵³ וזוכים בדין⁵⁴, ומתברכים בכתיבה ובחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, כולל שנת גאולה⁵⁵, שיקויים "ושב הוי' אלקיך את שבותך", שהקדוש-ברוך הוא בעצמו יוציא מן הגלות כל יהודי – ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל – בקרוב ממש. (משיחת ש"פ נצו"י תשכ"ז)

(51) ועפ"י יומתק מה שגם גבי "איש איש" כותב רש"י "כאילו הוא עצמו אוהו כו" – כי [נוסף למאמר הבעש"ט שאהבת הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל היא יתירה מאהבת הורים זקנים לבן יחיד] הגאולה ד"איש איש" היא ההתחלה והאופן דגאולת כלל ישראל.

(52) ועד"ו הוא גם בכא"א גופא, שבתחלה היא פדיית עצם הנשמה (בחי' ציון) שלמעלה מהתחלקות; אח"כ – של כחות הגלויים ("איש איש"); ואח"כ – גם של הנח"ב והגוף המשתווים בחיצוניות לאה"ע (שבות בני עמון).

(53) ועד"ו פרש"י (וישב לו, ז) "נצבה. לעמוד על עמדה".

(54) ראה תורת הבעש"ט בהיום יום ע' צ'.

(55) שגם זה נכלל בפירוש נצבים – מלשון "ומלך אין באדום נצב מלך" (מ"א כב, מח) – שר ומושל (בארוכה אוה"ת ע"פ ע' א"ר ואילך).

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד